

által megtűrt/pártfogolt jezsuita végzett missziós tevékenységet, akik, talán előző ferences hagyományokat folytatva, „egy leegyszerűsítő, ám ugyanakkor az érzelmekre ható spiritualitást képviseltek”. (34.) Jellemző, hogy a csíksomlyói ferencesnek tartott kéziratok elemzése során két kötetről kiderítette Szelestei, hogy azok jezsuitáktól származnak. Ezek a kötetek sokszor feltűntetik a beszéd elmondásának helyét is. A csíki székelység körében, a jezsuita misszió-
nak is köszönhetően, nem tudott gyökeret verni a reformáció, a század közepén, olasz és bosnyák ferencesek sikertelen próbálkozása után, Csíksomlyó újra magyar szerzetesekkel települt be, iskolájuk is felvirágozott.

Az elemzett kéziratok alapján (MTA Könyvtára K 67, Csíksomlyói Ferences Könyvtár I. 13, OSzK FM1/3236, mikrofilm egy csíksomlyói kéziratról, OSzK Quart. Hung. 1424, Stockinger Mátyás beszédei, a kötetek részletes tartalmi leírását a függelék tartalmazza) sikerült kimutatni, hogy általában jellemző a beszédek bensőséges volta, bizonyos fontosnak tartott részek ritmikus ismétlődése, itt-ott párbeszéd jelenléte. A csíki székelység körében ugyanis a reformációtól nem zavartatva folytatódhatott a középkor végére jellemző, érzelmekre ható prédikálási gyakorlat. A Habsburg-uralom alatt álló országrészekben inkább a tartalmilag gondosan strukturált beszéd-típusok jellemzőek. Ugyan a gyűjtemények latin szövegeket is tartalmaznak, de Szelestei szerint kizártnak kell tartanunk, hogy Erdélyben ekkor latinul prédikáltak volna. A latin fogalmazás ugyan bizonyára könnyebb volt az egyházi műveltségüket latinul szerzett papoknak, de a magyar anyanyelvű szerzeteseknek nem jelenthetett nehézséget forrásaiknak latin beszédeit magyarul elmondani. Jellemző volt ezekre a beszédekre a megrögzött fordulatok, szövegszerkezeti elemek, panelek alkalmazása, példázatoknak a beszédbe való beszövése, valamint a beszéd dramatizálása, párbeszéddé alakítása. A panelek nem egyszer középkori elemekre vezethetők vissza.

Különösen jellemzők a középkori sermőkban található jellegzetességek Stockinger Mátyásnak

az 1680-as évek végéről fennmaradt prédikációira (OSzK Quart. Hung. 1424), amelyek a szónok forrásairól is tanúskodnak. Stockinger prédikációiból a kötet függelékébe Szelestei több beszédet beválogatott. Különösen tanulságos Laskai Osvát latin nyelvű és Stockinger magyar nyelvű nagypénteki prédikációjának párhuzamos közlése. Mindkettő szinte passiójáték szerűen dramatizálja Krisztus szenvedéstörténetét.

Talán éppen a függelékkel kapcsolatban merül fel némi hiányérzetünk. Azt hiszem, hasznos lett volna röviden indokolni, miért éppen ezek a beszédek kerültek közlésre, hogyan illeszkednek ezek a csíksomlyói ferences prédikációkról felvázolt képbe. A bevezető mondatokban említett egyetemi szöveggyűjtemény azonban már tartalmaz ilyen jellegű kommentárokat.

VIZKELETY ANDRÁS

Peternainé Juhász Zsuzsa: Bán Imre könyvtára. Debrecen 2005. Debreceni Egyetem, Kosuth Egyetemi Kiadó. 480 l.

Bán Imrét, Debrecen nagyhírű tudós professzorát nem kell bemutatni a *Magyar Könyvszemle* olvasóinak. Régi irodalomtörténeti kutatásai során többször jelentetett meg könyv- és könyvtártörténeti tanulmányt. Legnagyobb „könyves” érdeme a gyöngyösi ferences könyvtár megmentése és gondozása volt a második világháború után, amikor mint gyöngyösi középiskolai tanár vállalkozott családijával együtt e nehéz feladatra.

Most megjelent könyvtárának katalógusa. Készítője unokája, Peternainé Juhász Zsuzsa, akinek minden sorában érezni nagyapja iránti rajongó szeretetét. A katalógus elé családörténetet is írt, és okos értékelést a 3600 kötetet meghaladó könyvtárról.

Miként azt gondolni lehetett, Bán Imre gyermekkorától kezdve „szenvédélyesen” olvasott. A könyveiben található, beszerzésre vonatkozó beírásokból kitűnik, hogy 15 esztendő korában

kezdte tudatosan gyűjteni a könyveket. Kezdd tanárként, 1930-ban az Eötvös-kollegiumban és a Sorbonne-on eltöltött egyetemi évek után már 450 kötetes könyvtára volt. E törzsgyűjteménynek is tekinthető ötfélszáz kötet felőleli mindazokat a témákat, amelyek kutatásában a kezdő irodalomtörténész gazdag életműve később kiteljesedett. Így pl. a Dante iránti érdeklődését elindító *Isteni színjáték* Babits Mihály fordításában 1920. december 24-én, szülei karácsonyi ajándékként került a birtokába. S miként a katalógusból kiderül, e kötetet több további (összesen 18) kiadás követte az évek során olaszul, magyarul és németül. Köztük olyan becses példány is akad, amelyet maga Babits Mihály dedikált Kaposi Józsefnek, a kiváló magyar „dantistának” (1003/4/1-3 számú tétel). Ez is nagyon hamar, 1922. januárjában jutott az akkor 17 esztendős Bán Imre tulajdonába. Dante kedvéért már egyetemistaként megtanult olaszul, és évtizedekkel később Babits és Kaposi nyomdokaiba lépve, eredményesen kutatta Dante életművét.

A törzsgyűjtemény az évtizedek folyamán a gondos és kiterjedt könyvrendelések, és -vásárlások folytán, valamint a rengeteg, dedikált tiszteletpéldánynak köszönhetően szépen gyarapodott. Katalógusát szerkesztője téma szerinti csoportosításban adja közre. Miként megállapítja, a könyvtár 30%-ban szépirodalmi, 27%-ban irodalomtörténeti és irodalomelméleti tárgyú könyveket tartalmaz. Bán Imre szakterülete a régi magyar irodalom volt. Nem csoda, hogy szinte minden segédkönyv, forráskiadvány, sorozat és szakirodalmi munka megvolt neki e szakterületen. Közülük igen sok létrejöttében mint szerkesztő, vagy lektor, vagy tanácsadó őmaga is nagyban közreműködött. Megkapó olvasni a hálás tanítványok megemlékezéseit, amelyeket a katalógus szerkesztője a kötetek címlírását követően gondosan közreadott.

Bán Imre enciklopédikus érdeklődésére jellemző, hogy nem csupán a régi magyar irodalommal érintkező diszciplínák: a vallás, filozófia, pedagógia, néprajz, nyelvtudomány, művelődéstörténet, történelem témakörében gyűjtötte a könyveket, hanem több mint 300 képzőművészeti albuma, könyve volt. Sőt zenei művelt-

sége odáig terjedt, hogy még partitúrákat is vásárolt (Mozart, Beethoven, Weber, Wagner, vö. a 2032–2036 sz. tételeket).

Könyveivel a rá jellemző gondossággal bánt. Rendszerető és rendszerező elme lévén a kezébe került, számára érdekes újságkivágásokat a vonatkozó kötetekben őrizte meg. Megjegyzéseit, kiegészítéseit általában a könyvek utolsó lapjára írta. Ezek összegyűjtése és értékelése még elvégzendő feladat. Hasonlóképpen mielőbb rendezni kellene kézíratait is. Hátha előkerül köztük az általa tervezett *A középkor szellemi élete* című monográfia kézírata is, amely nagy érdeklődésre tarthat számot.

Bán Imre ex librise korai könyveibe került bele. Édesapjának, idősebb Bán Imre nyomdásznak az egrü műhelyében készült. Nyitott kaput ábrázol, a kapu mögött két fa áll, hátul a messzeségben a felkelő Nap látható melegt adó sugaraival. Ahogyan a könyvek kitágítják olvasójuk világát, úgy tárta szélesre Bán Imre is tanítványai előtt a tudás, a műveltség kapuját. Ez a folyamat nem szakadt meg, hiszen a régi korok irodalmával foglalkozó, felnövekvő nemzedék számára mindig is kötelező olvasmányok maradnak művei. S ha valóra válik a nemes szándék, hogy a Debreceni Egyetemen Bán Imre emlékszobát rendeznek be, amelyben helyet kap könyvtára is, akkor az ex libris sugallta gondolat még jobban kiteljesedhet: az egyetemistákat e gazdag könyvtár is meggyőzheti arról az alapigazságról, hogy tudós, művelt professzor csakis az olvasás, a rendszeres önképzés útján válhat valakiből.

P. VÁSÁRHELYI JUDIT

Stifter, Adalbert: Bécs és a bécsiek, életből vett képekben. Ford., szerk. és az utószót írta MUTH Ágota Gizella. Lektorok: MÁDL Antal és TÖRÖK Éva. Bp. 2005. Szent István Társulat, 255 l.

Könyv- és kultúrtörténeti érdekességet tart kezében az olvasó e kis kötet formájában. Könyvtörténeti, amennyiben a *Bécs és a Bécsiek* (Wien